

І.С.Чухно,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА»

У статті розкрито поняття оборотних активів як окремої економічної категорії та запропоновано методику класифікації оборотних активів підприємства.

In the article the concept of circulating assets is exposed as a separate economic category and the method of classification of circulating assets of enterprise is offered.

Для забезпечення безперервного процесу виробництва та реалізації продукції кожна господарська одиниця повинна мати в своєму розпорядженні оборотні активи. Без оборотних активів неможливо започаткувати будь-який бізнес. Навіть найменша підприємницька справа вимагає певного стартового капіталу, оскільки функціонування того чи іншого господарського товариства, незалежно від рівня його діяльності, потребує формування джерел оборотних активів та подальше ефективного їх використання. Таким чином, здійснюючи виробничо-господарську діяльність кожне підприємство вимушене мати відповідний капітал, направлений на формування оборотних активів.

Проте для початку варто визначити, в чому полягає економічна сутність поняття “оборотні активи”. Адже досить часто можна зустріти в літературних джерелах терміни, які на перший погляд є ідентичними, а саме: “оборотні активи”, “оборотні кошти”, “оборотні засоби”. Тлумачення оборотних активів як самостійної економічної категорії має розкривати їх економічний зміст та ту роль, яку вони виконують у процесі виробництва.

У дослідження даного питання вагомий внесок зробили вчені-науковці: П.М.Гарасим, О.М.Бандурка, А.Г.Загородній, Л.А.Лахтіонова, М.І.Должанський, Т.А.Демченко, І.Сікора, С.М.Юрій, С.С.Масян, К.А.Ігоніна, М.В.Кужельний, Є.В.Мних, В.В.Сопко, А.Д.Шеремет та ін. Звичайно, тематика оборотних активів ніколи не втрачає своєї актуальності. Проте викладені результати досліджень є недостатніми і потребують подальшого удосконалення. Отож виникає необхідність обґрунтування концептуальних підходів щодо сутності та значення оборотних активів.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних коштів. Дехто з економістів спрощено трактує їх

як “предмети праці”, “матеріальні активи”, “гроші, що обертаються”. В науковій економічній термінології оборотні активи трактуються як “сукупність оборотних фондів і фондів обігу, які використовуються для фінансування поточної господарської діяльності і виражені в грошовій формі” [3].

За словами вченої Р.А.Слав'юк, оборотні активи – ресурси, які належать підприємству і які напевно буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу [6].

Згідно із П(С)БО 2 “Баланс”, оборотними активами вважаються грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом одного операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Операційний цикл – це проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виготовленої з них продукції або товарів та послуг [1].

Іншими словами, оборотні активи – це грошові кошти, що вкладені для створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції [5]. Існує думка, що таке ж визначення має поняття “оборотний капітал”.

Вчені В.М.Гриньова та В.О.Коюда трактують визначення оборотного капіталу як частини продуктивного капіталу, яка впродовж одного періоду виробництва втрачає свою стару споживну вартість, а її вартість повністю переноситься на вартість товару, що виготовляється і повністю повертається до свого власника у грошовій формі після реалізації товару [2].

У зарубіжній економічній літературі окремі автори визначають оборотний капітал як оборотні активи за мінусом короткострокових зобов'язань. У такий спосіб дається визначення власного оборотного капіталу.

Отже, поняття “оборотні активи” тісно пов'язане з поняттям “оборотний капітал”. Початково оборотний капітал завжди виступає інвестицією, тобто джерелом утворення, однак ця інвестиція повинна бути десь розміщеною. Оборотні активи відображають характер розміщення інвестованого капіталу у процес господарської діяльності підприємства.

Для створення необхідного обсягу оборотних засобів та засобів

обігу підприємство авансує фінансові ресурси. Той факт, що кошти, які вкладені у оборотні виробничі засоби та засоби обігу, після завершення кожного крутообороту повністю відшкодовуються у грошовій формі, є підставою з'єднати їх в єдине поняття оборотних коштів.

Правильне розуміння економічної сутності оборотних коштів потребує перш за все усвідомлення їх фінансової та грошової природи. Їх не слід ототожнювати з матеріальними цінностями, в які оборотні кошти вкладені, тобто з оборотними засобами і засобами обігу, оскільки останні є головним чином засобами виробництва (сировина, матеріали тощо), напівфабрикати, готові вироби, товари, і лише в незначній частині – кошти.

Оборотні кошти обслуговують економічний обіг оборотних засобів і засобів обігу підприємств. Авансуючись у грошовій формі для купівлі підприємством сировини, матеріалів, виплати заробітної плати, вони в процесі виробництва переходять у незавершене виробництво, потім у готову продукцію, далі – у сферу розрахунків, а після реалізації готової продукції знов вивільняються у своїй первісній формі, тобто у формі грошових коштів, готових для нового авансування.

Для того, щоб процес виробництва та реалізації відбувався безперервно, необхідно, щоб оборотні кошти були вкладені одночасно на всіх стадіях крутообороту.

Поряд з поняттям оборотних активів існує також поняття “операційні активи”. Операційні активи підприємства – це такі активи, що безпосередньо задіяні в його виробничій діяльності і формуванні доходу від цієї діяльності.

На відміну від основних засобів, які відшкодовують свою вартість поступово, в міру свого зносу, оборотні активи споживаються в одному операційному циклі та їх вартість повністю переноситься на витрати підприємства.

При цьому одна їх частина в речовій формі входить у створений продукт і набирає товарної форми, в якій її буде використано споживачем. Інша частина також повністю споживається в процесі операційного циклу, але, втрачаючи свою споживну вартість, у речовій формі в продукт праці не входить (до прикладу – паливно-мастильні матеріали, насіння, корми для тварин, добрива тощо).

Таким чином, за умов товарно-грошових відносин запаси предметів праці виступають, з одного боку, як сукупність матеріальних

цінностей, з іншого – як втілення затрат суспільної праці у вартості фондів: оборотних, виробничих і фондів обігу.

Специфіка обігових активів полягає в тому, що вони повинні складати переважну долю сукупних активів, а також основна маса коштів вкладається у виробничий процес, у товарно-матеріальні цінності, серед яких головне місце належить запасам.

Важливим етапом розкриття економічної сутності оборотних активів є їх класифікація за певними ознаками. В економічній літературі користуються різними класифікаційними ознаками. Так, Г.Г.Кірейцев за функціональним призначенням виділяє: оборотні виробничі фонди і фонди обігу; стосовно їх ролі у виробництві поділяє на: виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, готова продукція, грошові кошти і кошти в розрахунках; за принципом організації виділяє нормовані і ненормовані оборотні активи; стосовно джерел формування – власні, позикові і залучені [4].

Р.В.Федорович, О.М.Загородна пропонує класифікувати оборотні активи за характером джерел формування - валові оборотні активи, чисті оборотні активи, власні оборотні активи; за видами - запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів; за характером участі в операційному процесі – оборотні активи, які обслуговують виробничий цикл підприємства і оборотні активи, які обслуговують фінансовий цикл підприємства [7].

Класифікувати оборотні активи необхідно також за ступенем їх ліквідності і ступенем фінансового ризику, які характеризують якість активів господарського товариства, що знаходяться в обороті. Завдання такої класифікації – виявлення поточних активів, можливість реалізації яких є майже нереальною.

Групуючи оборотні активи за ступенем ризику, потрібно виділити:

- ✓ мінімальний ризик (наявні грошові кошти, цінні папери);
- ✓ малий ризик (запаси, готова продукція, дебіторська заборгованість підприємств з нормальним фінансовим станом);
- ✓ середній ризик (незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, товари відвантажені, не сплачені в строк);
- ✓ високий ризик (неліквіди, дебіторська заборгованість підприємств, що знаходяться у складному фінансовому становищі, запаси готової продукції, що вже не споживаються).

Узагальнена класифікація оборотних активів вказана на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація оборотних активів підприємства

Таким чином, проаналізувавши погляди різних вчених на поняття “оборотні активи” та твердження П(С)БО 2 “Баланс”, можна дійти до висновку, що під оборотними активами потрібно розуміти єдину сукупну масу вартості, яка обертається у процесі господарської діяльності підприємства у вигляді оборотного капіталу з метою забезпечення економічної вигоди.

Отже, оборотні активи – це складна різнопланова економічна категорія, яку вживають та використовують як вчені, так і підприємці, вкладаючи в неї різну сутність та зміст. Оборотні активи включають елементи, які з різною вагою та інтенсивністю беруть участь у виробничому процесі, приносячи при цьому економічну вигоду. Окрім того, оборотні активи використовуються на всіх етапах операційного циклу, тобто як у складі виробничого, так і у складі фінансового циклу господарського підприємства.

Ось так на перший погляд ідентичні поняття оборотних активів, оборотних коштів, оборотних засобів та оборотного капіталу після детальнішого вивчення виявляються дещо різними, хоча і потрібні підприємству для одних і тих самих цілей.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс”, затверджене Наказом МФУ №131 від 14.06.2000р.
2. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. 2-ге вид. – К.: Знання-Прес, 2004. – 424с.
3. Демченко Т.А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №9. – С.179 – 184.
4. Кірейцев Г.Г. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Курс лекцій – К.: ЦУЛ, 2002. – 268с.
5. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2005. – 503с.
6. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2007. – 460с.
7. Федорович Р.В., Загородна О.М., Серединська В.М. Фінансовий аналіз. – Тернопіль: ТАНГ, 2001.- 149 с.